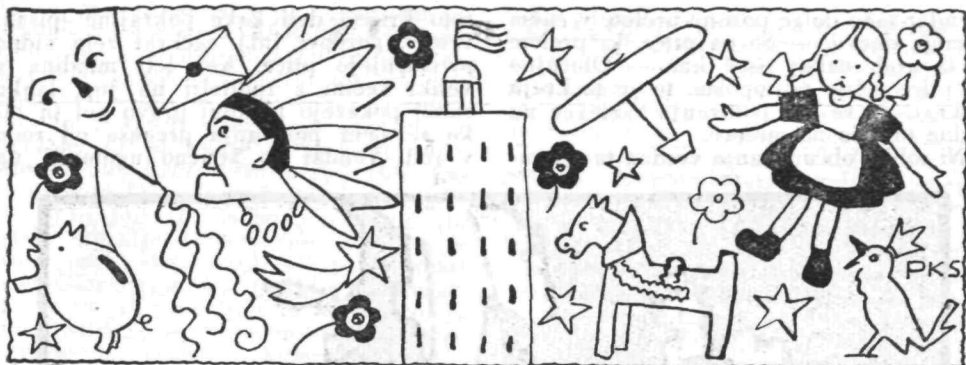

Pisan drobiz in vse narvzkriž

PTICE SE SELIJO

Ko počrni na poljih ajda in zvrhani vozovi krompirja napolnijo kmečke dvore, se prične pri nas jesen. Težko jo pričakujemo, a še z večjo nestrpnostjo ugibamo o njenih darovih, kakšni bodo in koliko jih bo. Od nje je odvisno naše prežvljanje in skleda se polni po njeni volji.

Takrat se začno zbirati po strehah, zvonikih in žičnih napeljavah naše prijateljice lastovke, ki nas bodo zapustile. Že prej so odletele nekatere druge ptice. V mirnih nočeh ste gotovo že čuli njih skrivnostno vršanje v zraku, ali opazovali podnevi te zanimive popotnice. To čudovito potovanje, ki se vrši po zakonih narave že tisočletja, po Vseh svetih preneha.

Oglejmo si to zanimivost natančneje!

Že avgusta meseca, ko obračate ob žgočem soncu otavo, se poslavljajo od nas hudo občutljivi hudourniki in za njimi kukavica, zlatorumeni kolibar ter roparski rjavi srakoper. Te ptice so same žuškojede, ki si morajo čimprej poiskati novih krajev, da dobe zopet dovolj hrane. Za njimi gre na pot močvirna ptica srebrna čaplja in v prvi polovici septembra nas zapusti ponižni, a čustveni pevec slavček, pogorelec in nekaj vrst rac. Konec septembra se odločijo na pot lastovice, ko so se dobobra zbrale in pogovorile. Za njimi gre kanja in postovka, nato prijazna pastirčka in črnoglavka, pa še nekaj vrst divjih rac.

Oktober meseca, ko trgajo grozdje, je veselo v vinogradih. Tudi ptice, ki potujejo takrat preko naših krajev in od nas, pomagajo vriskati. Cela vrsta jih je: taščica, poljski škrljanec, drozg, cikovt, golob grivar in duplar, kraljiček, pribe in

sloke. Vse te ptice veselo potujejo, da jim je krajši čas.

Okrog Vseh svetnikov se zvrste zadnje ptice na poti v južne kraje. Žerjavi, divje race in gosi iz severnih krajev lete v klinu podobnih vrstah. To so kot zadnja zaščitna straža milijonske ptičje vojske, ki je odletela pred njimi.

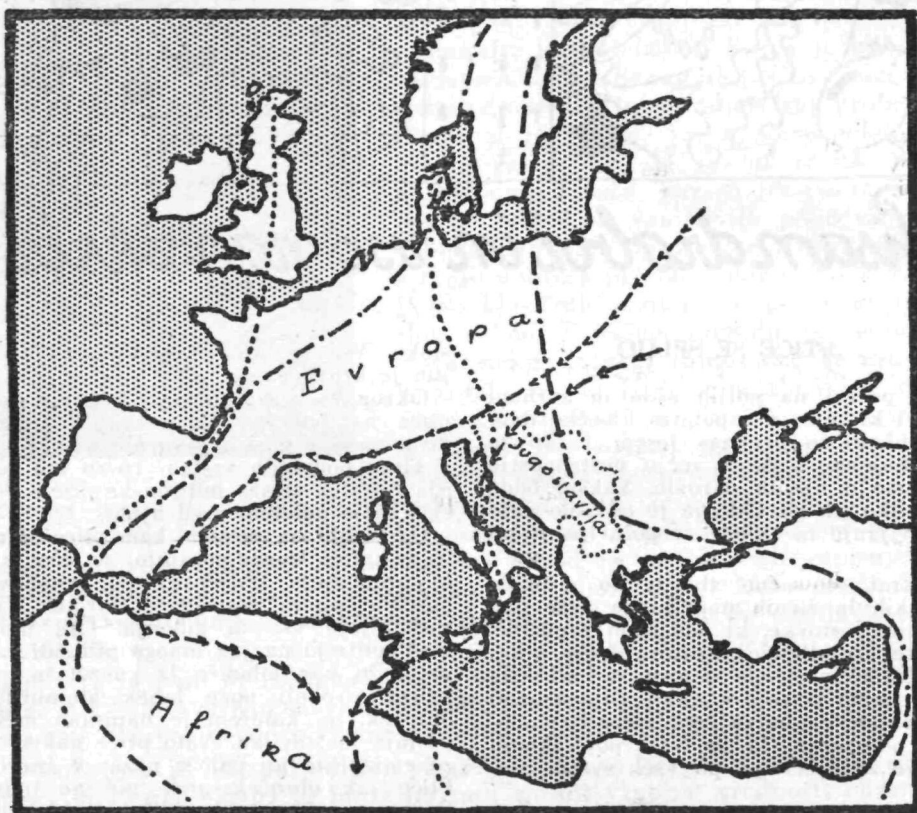
Da bi bili na jasnem, kam ptice odlete in v kateri smeri potujejo, so učenjaki, ki proučujejo življenje ptic, ustanovili posebne ptičje postaje in zavode, kjer zasledujejo vsa ta gibanja. Oni ulove med selitvijo na jug mnogo ptic, ali vzamejo že kar mladiče iz gnezd, in jim pritrđijo okoli noge lahek aluminijast obroček, na katerem je napisano mesto postaje in številka. Nato ptice nakrmiš, zopet izpuste ali položijo nazaj v gnezdo. Ptice tak obroček prav nič ne ovira. Pozneje se mogoče dogodi, da neke med poletom na jug ulove ptico s takim obročkom. Lahko jo ustrelje v zimišču ali že med poletom. Italijanom so ptice posebna slaščica in jih mnogo polove. Obročki, ki jih dobe slučajno pri pticah, pa pridejo prej ali slej v roke učenjakom, ki na ta način izvedo, kje in kdaj so ptice ujeli. Tako so dognali, da naše lastovke prezimujejo v južni Afriki, štokljke, ki so v juliju odletele iz vzhodne Nemčije, pa so decembra istega leta bile že v Kaplandiji. Prav na isti način so izsledili pota ptičjih selitev, ki jih lahko opazujete na narisanim zemljevidu ter ugotovite, preko katerih držav vodi njihova pot.

Na taki poti od kraja poletnega bivanja do prezimovališča prelete ptice ogromne razdalje. Tako se seli lastovica iz severne Evrope in Amerike do najjužnejših predelov Afrike in Amerike. Izračunali so, da na tak način dvakrat v letu premeri najmanj 1700 km poti.

Vendar tako dolge poti ne prelete v enem samem dnevu. — So pa ptice, ki prelete v 48 urah nekaj tisoč km. — Običajno se ptice selijo postopoma, to je iz kraja v kraj, da se čas potovanja raztegne na tedne in celo na mesece.

Ni toliko občudovanja vredna ta ogrom-

zelo kričeči deli kake pokrajine (pisani vrtovi, gozdovi itd.) večkrat zelo vidno privlačujejo ptice. Ker leti mladina v veliki večini z roditelji na jug, lahko starši pokažejo mladini pravo pot in tako se smer potovanja prenaša od roda v rod. Vendar so končno ugotovili, da

..... pota lastavic, - - - - pota štokelj, → → pota pevk.

na razdalja, ki jo ptice prelete, kolikor nad vse občutljivi čut za smer, da na tej poti ne zgreše svojega novega bivališča, pa naj bo to samo majhen otok sredi morja ali pa obširna dežela. Res je, da se mnogo ptic med potjo pogubi. Viharji, onemoglost pri poletu čez morje, neusmiljeni ljudje, vse to je pticam pogubno. Velika večina pa najde končno le svoj pravi dom. Vprašanje je, kako je pticam to mogoče.

Ptice imajo dobre oči, mnogo boljše kot ljudje. Pri poletu pregledajo iz višine mnogo večje dele pokrajine, kot druga, na zemeljska tla navezana bitja. Tako so menili, da se da bistvo in smer ptičje selitve razložiti s pomočjo tega razgleda in dobrega ptičjega vida. To razlago je tudi potrjevalo tole opazovanje:

temu ni tako. Pri mnogih pticah, n. pr. pri škorcih, se poslovi mladina od nas pred starši, tako da ni vodnikov, ki bi kazali pot. Na podlagi teh ugotovitev mora biti tedaj prirojen ne samo selitveni nagon, ampak podedovana tudi selitvena smer. Četudi si še niso dokončno v vsem na jasnem, se nam zdi ta način potovanja preko morja dovolj razumljiv. Kajti zanašanje na vid bi jim pri poletu preko oceana, kjer ni nobene vidne točke, nič ne pomagalo.

Da bi to uganko rešili, so napravili pred nekaj leti v Nemčiji te-le zanimive poizkuse. V vzhodni Nemčiji so vzeli iz gnezda mlade štoklje in jih redili na ptičji postaji. Ko je prišla jesen in so se druge štoklje pripravljale na selitev, so te mlade ptice toliko časa zadrževali,

da so že vse štorke iz tistih krajev odletele na jug proti Afriki. Nato so tem štorcem natakili obročke in jih prepeljali v zahodno Nemčijo ter jih tam izpustili. Sedaj je bila velika uganka, kam in v kateri smeri bodo odletele te štorke, ki so ostale prepuščene same sebi in bile brez vodstva starejših. Radovedni so bili, ali bodo sploh nastopile pot proti jugu in če bodo odletele, kot ostale štorke iz vzhodne Nemčije, v smeri proti Mali Aziji, ali pa v smeri proti Gibraltarju, kot štorke iz krajev, kamor so jih prepeljali. A zgodilo se je tole: Odletele so v južnovzhodni smeri, torej v oni smeri, v kateri bi morale kreniti, da bi iz njihovih rojstnih krajev našle pot preko Male Azije v Afriko. Priletele so preko Alp in nazadnje so jih videli v Italiji.

Ta poizkus je nazorno pokazal, da je poznavanje smeri ptičjem prirojeno. Na kakšen način to smer spoznajo, je še popolnoma neraziskano. Za enkrat si moramo razlagati tako, da imajo poseben nagon za smer in poseben čut za razved (orientacijo). To se ne kaže samo pri jesenski in spomladanski selitvi, ampak sploh pri poletih preko krajine. Napravili so tudi take poizkuse: Spomladi so lastovke, ki so se vrnile v vzhodno Nemčijo, prepeljali na Nizozemsko in čez štiri dni se je več kot polovica istih vrnila zopet v domači kraj. Prav presenetljive poizkuse so napravili tudi s škoricami. Iz vseh teh poizkusov se je pokazalo, da imajo ptice nagon za smer prirojen. S tem je postala ptičja selitev razumljivejša, četudi so daljave tako ogromne in pot tvegana.

B. Debevec

Iz »Vrtčeve skrinjice«

TABOR V KOČEVJU

Gotovo ste že kaj brali ali slišali o taboru v Kočevju, ki se je vršil dne 4. septembra t. l. pod naslovom »Slovenski dan v Kočevju«. Kaj takega v Kočevju še ni bilo. Zelo sem se veselil tega dne. Zgodaj sem vstal in bil prav dobre

volje. Oblekel sem narodno nošo. Okrog osme ure je prišel vlak s tujci. Ljudi še je kar trlo na kolodvoru. Tako dolg vlak

še nikoli ni privozil na postajo Kočevje. Spreved se je pomikal na prostor pred ljudsko šolo. Tu je bila sv. maša, po službi božji pa so blagoslovili zastavo prosvetnega društva. Nato so nastopili razni govorniki. Obiskal nas je tudi gosp. minister dr. Korošec, ki so ga ljudje navdušeno pozdravljali. Doletela me je čast, da sem poklonil g. ministru šopek cvetja. Popoldne je bila telovadba. Izvajali so prav lepo proste vaje in vaje na orodju. Tudi jaz že telovadam in si tako krepiam telo.

Za danes naj zadostuje. Bom pa drugič še kaj napisal o Slovencih v Kočevju, pa tudi o naših Kočevjarjih.

Pozdravljam vse bralce »Vrtca«!

Alojzij Blenkuš,

učenec III. razr. lj. šole v Kočevju.

TRI CVETKE

Tri cvetke vsadila
bom v svoje srce,
jih skrbno gojila
do zadnjega dne.

Poštenje, ponižnost,
to cvetki sta dve,
usmiljenje tretja
je dika nad vse.

To cvetke najlepše
za vsakega so,
kdor skrbno goji jih,
to žal mu ne bo...

Jože Mihelič,

Dobrava pri Kropi.